

El temps que corre

La ciutat d'Eiximenis, 1

Joan F. Mira

Un regidor d'una ciutat d'Alemanya parlava amb un foraster. El foraster li diu: "Poc veig que us en profitats, segons que m'par, vosaltres del regiment de la comunitat! No és així entre nós, car per pobre que l'om sia, sol que dins los affers sia de la ciutat, tan tost és gran rich hom." I el regidor de la història respongué: "Nosaltres no volem tal profit qui ns dapne les ànimes e per lo qual hajam a ésser lladres de la comunitat, ne volem guany qui ns procur a la fi pèrdua de tot quant havem, mas desijam profit de la comunitat estojant-li [estalviant-li] tot ço que podem en guisa que un diner no-n vaja a mal. ... E quant dius que en vostra terra de continent que l'om és en los afers de la ciutat tantost és rich hom, dich-te que axò és fort mal testimoni d'aquells qui la servexen, car, com no puxen ésser richs per lo salari que prenen, segueix-se que són richs per ço que furten, e com jamés no-n satisfacen res, dapnan-ne lur ànimes. E com la cosa que guanyen vinga de mal just, per tal a la fi no-ls profita res ne ve a bé, mas porten-se-n'o tot diables, d'on era vengut." (Cap. 55) Pensen sovint els erudits, i ho pensen més encara els hipotètics i escassos lectors, que el pensament i els exemples dels autors medievals són una cosa, efectivament, sempre "medieval" i passada, que vénen d'un altre món, i que el seu interès es limita al especialistes del ram. Potser, però no sempre. Llegir Dante, Boccaccio, Ausiàs March, pot transmetre molt bé l'experiència de matèries humanes que han canviat ben poc. Llegir ara mateix Eiximenis ens recorda que la vida civil pot patir els perills que ha patit sempre, i que mai no s'arriba a assolir l'ideal de la ciutat perfecta. Allò que Francesc Eiximenis va intentar ja fa més de sis segles, allò que va observar, proposar, criticar, té encara una vigència insòlitàment actual. A aquell home increïble no se li escapava res. Deixem de banda citacions fantosiques, deixem el papa, l'església, els sobirans i la teologia, i gairebé tota la resta és una obsessió permanent pels criteris i els fets que fan noble i possible i feliç la vida dels humans en societat.

Quan fa alguns mesos, a Girona, l'estudiós italià Gian Luca Potestà presentava l'edició del Volum I del "Dotzè del Cristià" (el Volum II ja aparegué fa alguns anys), definia el projecte impressionant d'Eiximenis com "una de les més vastes i ambiciosos obres enciclopèdiques mai concebudes a Occident per un sol autor". L'obra havia de tindre en total tretze llibres, i els quatre que n'arribà a escriure ja formen un conjunt incomparable. Pensem que el volum que fa dotze, el cèlebre Dotzè, escrit pels anys de 1380 i 1390, comprèn ell sol 907 capítols, que en l'edició de la Universitat de Girona ocupen aproximadament unes 1.500 pàgines en gran format. Sense comptar els més de dos-cents capítols de la part central, encara no publicats, que segurament faran unes altres 500 pàgines. No sé si el lector actual pot fer-se'n una idea, del que suposa una obra com aquesta, escrita amb ploma

d'oca en paper aspre per un frare franciscà obsessionat per la vida en comú dels seus conciutadans. La "ciutat", per a Eiximenis, és el marc i l'espai preferent de la vida civil, Déu va voler que els humans construïren ciutats des dels inicis, i per tant cal saber on les hem de fundar, quina forma han de tindre, com s'han de governar i organitzar. Però, per començar, què és una ciutat? La definició d'Eiximenis, suposadament treta d'un autor llatí, comprèn tots els elements necessaris: ciutat és "congregació concordant de moltes persones participants, e tractants e vivents ensemps, la qual congregació deu ésser bé composta, e honorable, e ordonada a vida virtuosa, qui és a si mateixa suficient e bastant." Quan els seus dirigents no són honorables, ni ben compostos, ni ordenats a vida virtuosa, pot passar allò que recorda la citació inicial, o coses molt pitjors. Passaven llavors, i abans, i passen ara.

"Per començar, què és una ciutat? La definició d'Eiximenis, suposadament treta d'un autor llatí, comprèn tots els elements necessaris: ciutat és 'congregació concordant de moltes persones participants, e tractants e vivents ensemps, la qual congregació deu ésser bé composta, e honorable, e ordonada a vida virtuosa, qui és a si mateixa suficient e bastant'."